

Marija Miloradović, višja medicinska sestra
Republiški komite za zdravstveno in socialno varstvo
Ljubljana

Usmerjeno izobraževanje za opravljanje del in nalog na področju nege in zdravljenja v SR Sloveniji

UDK 614.253.5:377.1

IZVLEČEK. *Prikazan je sistem usmerjenega izobraževanja na področju zdravstvenega varstva v SR Sloveniji, s katerim bomo pričeli v šolskem letu 1981/82. Temeljno bo izobraževanje na srednji stopnji in bo obsegalo tri programe: za zdravstveno varstvo, za laboratorijska dela v zdravstvu in za zobotehnična dela. Dela in naloge medicinskih sester so posebej opredeljena. Opisana so enostavna, zahtevna in bolj zahtevna, zelo zahtevna ter visoko zahtevna dela in opravila, trajanje izobraževanja in poklici, ki jih dajejo različne stopnje usmerjenega izobraževanja. Za uresničitev preobrazbe vzgoje in izobraževanja je potrebno preučevanje delovnih procesov, razvoja tehnologije in organizacije dela. Skladno s potrebami, osebnimi interesi in doseženimi delovnimi rezultati pa bi usmerjali delavce v izobraževanja. Za uresničitev preobrazbe vzgoje in izobraževanja je potrebno preučevanje delovnih procesov, razvoja tehnologije in organizacije dela. Skladno s potrebami, osebnimi interesi in doseženimi delovnimi rezultati pa bi usmerjali delavce v izobraževanje ob delu in iz dela.*

DIRECTED EDUCATIONAL PROGRAMMES PREPARING FOR PERFORMANCE OF TASKS AND DUTIES IN NURSING AND TREATMENT. *The paper deals with the system of directed education of the health staff in SR of Slovenia, which is to be introduced in 1981/82. The basic secondary education will offer three programmes, i. e. the programmes for health, laboratory and dental services. Duties of the nursing staff are defined separately. The paper describes the occupations ranging from the least to the largely complex ones, as well as the length of the education programme and professional qualifications for different jobs attainable at different stages of the directed education. To implement the changes in the educational process, studies should be undertaken covering the work processes, progress in technology and organization of work. In keeping with the objective needs, individual interests and aspirations and the results of work, the workers will be directed to the in-service training and recurrent education programmes.*

Dosežena stopnja razvoja zdravstvenega varstva in zdravstvene dejavnosti ter dinamičen razvoj družbenoekonomskih odnosov terjajo stalno in poglobljeno izobrazbo vseh zdravstvenih delavcev. Znanstveno-tehnološka revolucija že sama po sebi terja preobrazbo tradicionalnih oblik in usmeritev izobraževanja zdravstvenih delavcev vseh profilov in stopenj izobrazbe. Naša samoupravna družba je posebej zainteresirana, da bi bilo izobraževanje zdravstvenih delavcev prilagojeno potrebam združenega dela ter da bi bilo racionalno in uspešno.

Čeprav so bili v dosedanjih prizadevanjih za preobrazbo vzgoje in izobraževanja doseženi pomembni rezultati, pa se še vedno izražajo značilnosti stare prakse, ki odtujujejo vzgojnoizobraževalni proces vplivu in odločanju delavcev v združenem delu. Sedanji sistem zdravstvenega šolstva je medsebojno ločen, prav tako pa je ločen od zdravstvene dejavnosti ter ni prilagojen sodobnim družbenim tokovom oziroma družbenim potrebam in zahtevam.

Sedanji izobraževalni proces ne zagotavlja vsem zdravstvenim delavcem ustrezne izobrazbe za delo, nadaljnje usposabljanje in trajno izpopolnjevanje. Posledica starih odnosov pa je nerazvito načrtovanje kadrovskih potreb v zdravstvenih delovnih organizacijah.

Vsa ta in druga spoznanja so narekovala reformo, nadaljnjo preobrazbo zdravstvenega šolstva in dograditev izobraževanja ob delu in iz dela.

Odločitev za zdravstveni poklic je izredno pomembna odločitev. Za opravljanje tega humanega poklica ne zadostuje zgolj želja za dosego uveljavljenega poklica, ampak predvsem osebnostna naravnost za delo z bolnikom ter za zdravstveno prosvetljevanje. Razvoj poklicne kulture je odvisen tudi od tega, kdaj se mlad človek sreča s poklicnim delom, saj neposredno delo najbolj vpliva na oblikovanje njegove osebnosti; poleg tega naj bi si sleherni zdravstveni delavec pridobil tudi čim širšo splošno izobrazbo. Družbena vloga stroke in številne specializacije v zdravstvu terjajo, da izobraževanje vseh, ki se bodo vključili v delo na področju zdravstvenega varstva v SR Sloveniji, temelji na eni usmeritvi — **srednjem izobraževanju zdravstvene usmeritve.**

V tej usmeritvi bodo glede na specifičnost del oblikovani trije vzgojnoizobraževalni programi, in sicer:

- **vzgojnoizobraževalni program za zdravstveno varstvo,**
- **vzgojnoizobraževalni program za laboratorijska dela v zdravstvu,**
- **vzgojnoizobraževalni program za zobotehniška dela.**

Poklici, ki jih bodo pridobili učenci vzgojnoizobraževalnega programa za zdravstveno varstvo, so: **bolničar** po dveh letih usmerjenega izobraževanja in **zdravstveni tehnik** po štirih letih usmerjenega izobraževanja.

Enak vzgojnoizobraževalni program bodo imeli tudi učenci zdravstvene usmeritve, ki se bodo odločili po opravljenem nadaljevalnem izpitu na tej usmeritvi za študij na višjih zdravstvenih šolah in na medicinski fakulteti.

Izobraževanje na višji stopnji — za smer zdravstveno varstvo bo omogočilo opravljanje del in nalog na področju fizioterapije, delovne terapije, radiologije ter nege in zdravljenja. Iz te usmeritve bo možno, glede na potrebe združenega dela, ob delu ali iz dela doseči visoko izobrazbo za opravljanje del in nalog na področju organizacije zdravstvenega varstva, za dela in naloge v strokovnem pedagoškem delu ter za opravljanje nalog na področju psihoterapije.

Drugi program zdravstvene usmeritve je izobraževalni program za laboratorijska dela. Po dveh letih usmerjenega izobraževanja bodo učenci pridobili poklic **laborant**, po štirih letih usmeritve pa poklic **laboratorijski tehnik**. Le-ti lahko nadaljujejo izobraževanje na višji stopnji in pridobijo poklic **inženir medicinske biokemije** ali **sanitarni inženir**. Na drugi stopnji visokošolskega študija v tem programu se lahko izobražujejo za opravljanje del in nalog na področju organizacije dela ter za dela in naloge v strokovnem pedagoškem delu.

Tretji izobraževalni program zdravstvene usmeritve obsega program za zobotehnična dela na srednji in višji stopnji. Na visoki stopnji bodo slušatelji pridobili znanja za opravljanje del na področju organizacije dela in opravljanje strokovnih pedagoških del.

Kakšne možnosti ima medicinska sestra za pridobitev znanj in stopnje izobrazbe v sistemu usmerjenega izobraževanja, ki je potrebna za uspešno opravljanje del, glede na zahtevnost opravil in nalog v tem poklicu?

Pri opredeljevanju izobraževanja moramo izhajati iz definicije poklica medicinske sestre, kot ga je opredelila Svetovna zdravstvena organizacija.

Poklic medicinska sestra je definiran takole:

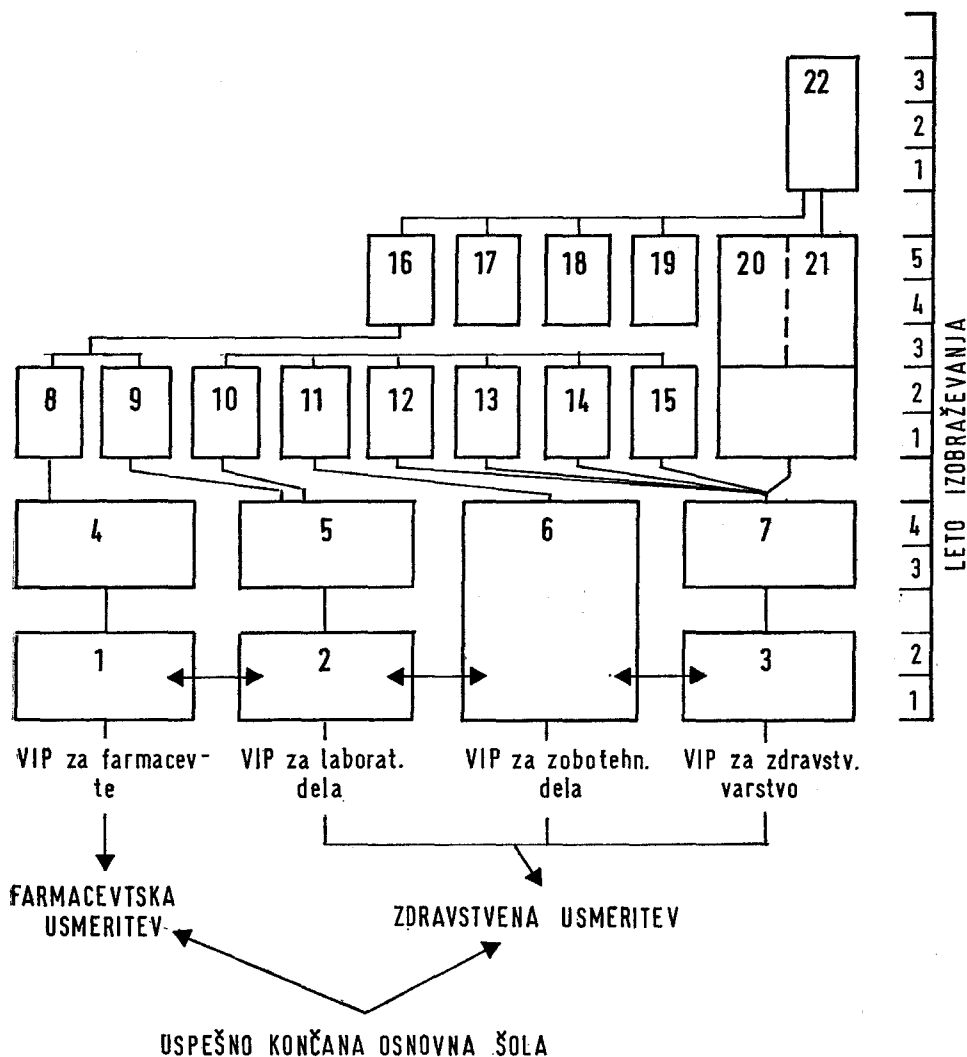
»Medicinska sestra je zdravstveni delavec, ki opravlja najbolj natančna in odgovorna, po vzroku in učinku med seboj povezana kompleksna opravila, ki sodijo v njeno delovno področje, to je nega bolnikov v ožjem in širšem pomenu besede.«

Medicinska sestra mora biti večča nege bolnika v vseh njegovih starostnih obdobjih; obvladati mora potrebne spretnosti neposredne nege bolnika, ki boleha za kakršnokoli akutno ali kronično boleznijo, za duševno ali telesno boleznijo; večča mora biti internega in kirurškega bolnika ter posebne nege, ki jo zahtevajo specialne veje interne medicine in operativnih strok; obvladati mora nego porodnic, nego bolnih otrok, nego bolnikov z nalezljivimi boleznimi, nego psihiatričnega bolnika in patronažno službo. Pri zdravem varovancu mora uveljavljati načela zdravega življenja, ob bolniku pa poleg nege misliti tudi na njegovo rehabilitacijo; postati mora zdravstvena učiteljica in vzgojiteljica. Strokovno delo medicinske sestre prispeva k blaginji zdravega prebivalstva in blaginji bolnikov, ne glede na to, ali je z njimi v dejanskem stiku ali pa študira teorijo, ki je podlaga njeni praksi. Nikdar ne sme teorije ločiti od prakse, niti prakse od teorije. Nenehno mora spremljati dosežke medicinske znanosti in novosti v negi bolnika, tako v bolnišnicah kot na terenu. Za medicinsko sestro se razširja vsebina dela in hkrati povečuje odgovornost zaradi samega napredka medicinske znanosti, načel enotnosti medicine, razvoja medicinske diagnostike in terapije, spremenjenega koncepta zdravstvenega varstva in povečevanja družbene vloge zdravstvenega varstva. Za uspešno izvajanje obsežnega, humanega, težkega in odgovornega dela je potrebno, da medicinska sestra ta poklic pridobi šele po končani višji stopnji usmerjenega izobraževanja.

V Sloveniji je interes za izobraževanje v zdravstveni usmeritvi na področju nege in zdravljenja velik, kar nam kažejo podatki o vsakoletnem vpisu. Ugotavljamo pa tudi opis v prvih dveh letih šolanja. V usmerjenem izobraževanju bo obstajala možnost, da si bodo z ustreznim programom pridobili zdravstveni poklic tudi tisti, ki ne bodo zmogli širših znanj in se bodo že po dveh letih izobraževanja usposobili za opravljanje **enostavnih del in opravil**, kot so:

- pomoč pri izvajanju higienske oskrbe bolnikov,
- pomoč pri postiljanju postelje in obračanju bolnikov,
- higienska oskrba okolice bolnika,
- prevažanje, prenašanje ter spremljanje bolnikov na preiskave,
- prenašanje materialov na preiskave,
- priprava materiala za sterilizacijo,

SCHEMA USMERJENEGA IZOBRAŽEVANJA NA PODROČJU ZDRAVSTVENEGA VARSTVA V SR SLOVENIJI

LEGENDA:

Opravljanje enostavnih del in opravil:

- 1 na področju farmacevtskega dela (farmaceutski procesničar)
- 2 na področju laboratorijskega dela (laborant)
- 3 na področju nege (bolničar)

Opravljanje zahtevnih in bolj zahtevnih del in opravil:

- 4 na stopnji farmacevtskega tehnika
- 5 na stopnji laboratorijskega tehnika
- 6 na stopnji zobotehnika
- 7 na stopnji zdravstvenega tehnika

Opravljanje zelo zahtevnih opravil:

- 8 na stopnji inženirja na področju farmacije — ing. farmacije
- 9 na stopnji inženirja na področju biokemije — ing. biokemije
- 10 na stopnji inženirja na področju sanitarnih del — sanitarni ing.
- 11 na stopnji inženirja na področju zobne protetike — ing. zobne protetike
- 12 na stopnji inženirja na področju radiologije — ing. radiologije
- 13 na področju fizioterapije — fizioterapevt
- 14 na področju delovne terapije — delovni terapevt
- 15 na področju nege in zdravljenja — medicinska sestra

Opravljanje visoko zahtevnih del in opravil:

- 16 na stopnji dipl. inženirja na področju farmacije
- 17 na področju organizacije dela
- 18 na področju strokovno pedagoškega dela
- 19 na področju psihoterapije
- 20 zobni zdravnik
- 21 zdravnik
- 22 specializacije, magisterij, doktorat znanosti

- sprejemanje bolnikov in posredovanje splošnih informacij,
- vodenje evidence dela,
- vodenje kartoteke bolnikov,
- pomoč pri tehničnih delih v zdravstveni dejavnosti.

Pri zaposlovanju delavcev, ki bodo usposobljeni za opravljanje naštetih del, bodo zdravstvene delovne organizacije morale upoštevati starost teh kandidatov, zato naj bi jih nekaj let zaposlovali na delih in nalogah, ki niso neposredno povezane z oskrbo bolnikov. Z doseženo predpisano starostjo pa se bodo zaposlili za opravljanje manj zahtevnih del pri oskrbi bolnikov. Ti delavci bodo lahko po opravljenem pripravništvu in preizkusu praktičnega znanja glede na potrebe združenega dela, zlasti še v zdraviliščih, izpolnili strokovno znanje v 3-mesečnem tečaju za opravljanje del v poklicu maser, pediker, delavec v kopališču in bolničar-šofer. v reševalnem avtomobilu.

Po štirih letih usmerjenega izobraževanja se bo zdravstveni delavec usposobil za opravljanje **zahtevnih in bolj zahtevnih del in opravil** ter nege in zdravljenja bolnikov:

- opravljanje posegov osnovne nege bolnika,
- dajanje zdravil po naročilu,
- izvajanje manjših terapevtskih posegov,
- opazovanje bolnika in spremljanje njegovega zdravstvenega stanja ter vodenje evidence o tem,
- izvajanje zdravstvene vzgoje pri bolniku in sodelovanje s svojci,
- sterilizacija in priprava materiala in instrumentov,
- asistiranje pri zobozdravstvenem delu,
- samostojno opravljanje enostavnih medicinskih posegov,
- vodenje zdravstvene statistike,
- poročila in obdelava podatkov,
- seznanjanje bolnikov s pravilno uporabo terapevtskih pripomočkov in aktivnimi vajami,
- uvajanje bolnikov v delo in v sodelovanju z zdravnikom odrejanje dela glede na fizične in psihofizične sposobnosti bolnika,

- pripravljanje prostora, aparatov in instrumentov za programske operacije,
- sodelovanje pri preventivnih pregledih in cepljenjih,
- asistiranje pri pregledih in posegih.

Na tej stopnji izobraževanja se ne bodo učenci, kot doslej, že v bazični šoli usmerjali oziroma specializirali za delo na področju nege odraslega bolnika, pediatrične dejavnosti, ginekološko-porodniške dejavnosti in zobozdravstvenega varstva, temveč bodo na tej stopnji dobili obsežno osnovno znanje. Po končanem izobraževanju pa se bodo lahko glede na svoj interes in potrebe zdravstvene organizacije vključili v vsako delo te stopnje izobraževanja in v času pripravništva pridobili dodatna praktična znanja za samostojno opravljanje del in nalog na področju nege odraslega bolnika, pediatrične dejavnosti, ginekološko-porodniške dejavnosti in zobozdravstvenega varstva.

Glede na potrebe zdravstvenih organizacij bo s te stopnje izobraževanja zdravstveni delavec nadaljeval izobraževanje za opravljanje **zelo zahtevnih del in opravil** na področju nege in zdravljenja kot so:

- zdravstveno-socialno oskrbovanje specifične populacije na domu,
- opravljanje zahtevnih del v negi bolnika,
- programirano opazovanje bolnikov, ki so priključeni na respirator in urgentno ukrepanje do prihoda zdravnika,
- priprava bolnika za zahtevnejše posege in preiskave,
- asistiranje, instrumentiranje pri operacijah,
- naročanje zdravil, prehrane, materiala za nego in higieno ter druge pripomočke, potrebne za delo,
- dajanje navodil za razporeditev ali premestitev bolnikov,
- analiziranje podatkov zahtevnejših statističnih raziskovanj,
- vodenje delovnih skupin,
- izvajanje antropometričnih meritev,
- statistična obdelava grafikonov, poročil,
- uvajanje pripravnikov v strokovno delo,
- programiranje, organizacija, izvajanje individualne in kolektivne zdravstvene vzgoje.

V usmerjenem izobraževanju bo možno za delo na področju nege in zdravljenja poglobiti znanje, ki povečuje možnosti širšega in sistematičnega spoznanja in pogleda na zdravstveno problematiko in pridobiti, glede na potrebe zdravstvenih in drugih delovnih organizacij, znanje za opravljanje **visoko zahtevnih del in opravil**, kot so:

- opravljanje strokovnega dela v smislu nege in zdravljenja na ravni ustrezne specialnosti,
- vodenje, programiranje in kontroliranje osnovne in specialne nege bolnika,
- znanstveno-raziskovalno delo v delovnem timu,
- oblikovanje metod za planiranje in analiziranje,
- uvajanje in preizkušanje novih postopkov pri negi bolnika,

— uvajanje pripravnikov v strokovno delo, vključeno s strokovno vzgojo zdravstvenih delavcev in učencev v usmerjenem izobraževanju.

Za usposobitev na tej stopnji izobraževanja so se v Sloveniji oblikovale tri smeri izobraževanja — na **področju organizacije dela**, katere študij je medicinskim sestram že omogočen, **strokovno-pedagoška smer**, katere program bo potrebno še izoblikovati zaradi relativno velikih potreb, zlasti po predavateljih strokovnih predmetov in praktičnega pouka na stopnji srednjega in višjega izobraževanja zdravstvene usmeritve ter po predavateljih zdravstvene vzgoje v vseh usmeritvah srednjega izobraževanja in tretji program za delo na **področju psihoterapije**.

Za uresničitev preobrazbe celotnega vzgojnoizobraževalnega procesa na področju zdravstvenega varstva in uveljavljanje odločilne vloge delavcev v združenem delu pri oblikovanju izobraževalne politike morajo temeljne organizacije združenega dela zdravstvene dejavnosti zagotoviti uresničevanje in razvoj usmerjenega izobraževanja zdravstvenih delavcev s tem, da bodo:

— stalno preučevale delovne procese, načrtovale razvoj tehnologije in organizacije dela ter na tej podlagi določale opis vsebine del in nalog ter potrebno izobrazbo za opravljanje del in nalog svoje TOZD;

— v skladu s potrebami dela, sposobnostmi in interesi, nagnjenji ter doseženimi delovnimi rezultati, usmerjale delavce v izobraževanje ob delu in iz dela;

— aktivno sodelovale pri izvajanju programov usmerjenega izobraževanja zdravstvenih delavcev.

Naloge, ki jih bodo morale prevzeti TOZD zdravstvene dejavnosti od usmerjanja v izobraževanje do načrtovanja kadrovskih potreb, pa nujno terjajo organiziranje takšnih kadrovskih služb, ki bodo sposobne sprejeti izhodišča in uresničiti naloge usmerjenega izobraževanja. Njegova prva naloga je usposobiti učenca in ga vključiti v združeno delo, druga pa spodbujati učenca ali delavca k višjim oblikam usposabljanja za opravljanje določenih del in nalog, ki izhajajo iz njegovih osebnih interesov in potreb združenega dela.

Literatura:

1. Fazarinc A.: Izhodišča za preobrazbo zdravstvenega šolstva v SR Sloveniji, Rep. komite za zdravstveno in socialno varstvo, interno gradivo.

2. Gradišek A.: Spremembe v strokovnem šolanju in nove razsežnosti v poklicni odgovornosti medicinskih sester, Zdravstveni obzornik **11** (1977) 4.

3. Komadina D.: Usmerjeno izobraževanje zdravstvenih delavcev — pomemben element racionalizacije v zdravstvu. Zbornik III. kongresa zdravstvenih organizacij Jugoslavije, Bled 1979.

4. Predlog zakona o usmerjenem izobraževanju. Poročevalec Skupščine SR Slovenije za delegacije in delegate, letnik VI, 19. 2. 1980.

5. Šlajmer-Japelj M.: Izobraževanje negovalnega (sestrskega) teama v sistemu usmerjenega izobraževanja, Zdravstveni obzornik **10** (1976) 3.

6. Vuga S.: Potrebe osnovnega zdravstvenega varstva po medicinskih sestrah in nekaterih drugih zdravstvenih delavcih ter njihove naloge in organizacija, Zdravstveni obzornik **13** (1979) 1—2.

7. Izobraževalna skupnost Slovenije: Zdravstvene šole na Slovenskem. Razvoj šolske mreže, analiza sedanjega stanja in predlogi za racionalizacijo vzgojnoizobraževalnega dela, Ljubljana 1972.